

ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 330.342

Акулов М.Г., к.е.н., доц.

Вінницький фінансово-економічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕЗОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Розкриті методологічні підходи до формування мезоекономічного середовища корпоративно-кластерного типу. Визначені фундаментальні процеси розвитку мезоекономіки як сукупності господарських комплексів. Сформована модель дослідження структури мезоекономіки з позицій сучасної архітектури економічної системи. Обумовлені переваги інноваційних кластерів на мезорівні

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки України характеризується пошуком нових форм і методів управління національним господарством і видами його економічної діяльності. Замість традиційних підходів, формуються нові, які визначають необхідність трансформації промислових комплексів регіонів для вирішення складних проблем регіональної організації виробництва, орієнтації його на зростання кінцевих якісних і кількісних результатів діяльності підприємств і фірм. Практика соціально-політичних і економічних реформ 90-х років XX століття й початку XXI століття в Україні, глобалізація економіки поставили перед теорією управління такі завдання, вирішення яких стає неможливим в рамках неокласичної традиційної дворівневої системи "економікс". Скорочення дистанції між мікро- і макроекономічними регуляторами відтворювальних відносин вимагає утвердження нової – мезоекономічної теорії як теорії розвитку національної економіки. Тому актуальним, на рівні держави, є створення науково-методологічних основ для розробки і реалізації регіональної мезоекономічної політики, орієнтованої на ринкову трансформацію промислового комплексу регіону з метою досягнення економічного зростання. Оцінка можливостей формування регіонального мезосередовища поряд з вимогами ринків до конкурентоспроможних товарів і послуг певної ціни, якості вимагають постійних і достатньо широких досліджень. Складність полягає в необхідності гармонізації глобальних регіональних цілей з цілями підприємств і фірм багатовекторної регіональної сфери суб'єктів економічної і підприємницької діяльності.

Стан вивчення проблеми. Існуючі в літературі положення відпрацьовують дві найважливіших ознаки мезоекономіки – інтегративність економічних явищ і формування мезорівневого аналізу як перехідної ланки від мікро- до макросистемами трансформаційної економіки. Теоретичний пошук у даній сфері здійснюється з позицій системного аналізу в застосуванні відомих методів управління економікою й концептуальною незавершеністю формування змішаної моделі економіки як наслідок появи нових економічних інтересів і предметів взаємодії в суб'єкті господарювання, особливо регіонального рівня. Але систематизованих теоретичних, методологічних і методичних положень, які могли б комплексно описати сутність мезоекономіки в сучасний період розвитку, що враховують специфіку економічного розвитку регіонів, немає.

Можна припустити, що недостатній розвиток мезоекономічного аналізу є, по-перше, причиною слабкого методологічного дослідження проблеми управління економічним розвитком регіонів, промислово розвинених територій і економічних систем, що в них функціонують; по-друге, причиною розриву між економічною теорією і сучасною господарською практикою. Проте, регіональна економічна політика, що формується на основі менеджмент-маркетингового забезпечення і спрямована на досягнення регіональної соціально-економічної мети, має враховувати та, у певній відповідності, визначати деталізовані (імпліцитні) і конкретизовані (експліцитні) цілі суб'єктів економічної та підприємницької діяльності, що діють в регіоні. В дослідженнях останніх років можна зустріти різноманітні думки з приводу формування

регіональної політики, але теоретичні положення сучасної регіональної політики в умовах структурних змін економіки України досліджені недостатньо, що визначає актуальність зазначеної проблеми.

Мета дослідження полягає у визначенні методологічних підходів формування мезоекономічного середовища корпоративно-кластерного типу на сучасному рівні розвитку економічної системи України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Для проведення дослідження велике значення мали роботи як теоретичного, так і прикладного характеру у сфері формування сучасних організаційних утворень, виконані Є. Бергманом, Б. Гарретом, Б. Гранбергом, М. Данилишиним, Є. Дахменом, В. Дубницьким, Г. Клейнером, П. Кругманом, І. Ларіоновим, Е. Менсфілдом, Є. Монастирним, К. Морганом, А. Пригожиним, В. Симоненком, І. Феровою, Р. Шніпером, та іншими. Поряд з тим, значна кількість питань щодо обґрунтування підходів по формуванню мезоекономічних систем як корпоративних конкурентоспроможних промислових кластерів є невисвітленими і потребують методологічного визначення.

Викладення основного матеріалу. В умовах економічних і соціальних перетворень, що здійснюються в Україні, особливого значення і актуальності набуває проблема теоретичного осмислення зазначених процесів в контексті ринкової трансформації. Необхідність і перспективи посилення регулюючої функції держави і регіональних органів управління повинні оцінюватися з позицій вирішення таких задач, як поглиблення ринкової трансформації економіки, створення ефективної ринкової інфраструктури, зміцнення інституту недержавної власності, захисту національного капіталу, стимулювання розвитку малого бізнесу. Ринкова трансформація країни та її регіонів має відштовхуватися не від ринку примітивних економік, а від досконалості економічних систем, що опосередковують формування постіндустріального і далі – інтелектуального, технотронного суспільства.

Системний підхід передбачає багаторівневу стратифікацію економіки і дослідження взаємозв'язків як всередині, так і між її окремими складовими економічної системи. Важливого значення в системному середовищі набуває мезоекономічний рівень, на якому взаємодіють промислово-фінансові групи підприємств, науково-виробничі комплекси, кластери, міжрегіональні комплекси і об'єднання, регіони і ринки. Для кожної економічної системи, на якому б рівні вона не знаходилась, існує один або декілька традиційних способів її структуризації, тобто виділення тих або інших підсистем (елементів) і розгляду системи як їх сукупності, що складається з мікро-, мезо-, мікро- і наноекономіки [1, с. 83].

Як найбільш загальне визначення процесів еволюції соціально-економічних систем у напрямку до моделі змішаної економіки введено поняття мезоекономіки як економіки міжрівневих взаємодій керуючих суб'єктів (їх соціально-економічних систем) середнього ієрархічного рівня з іншими керуючими суб'єктами одного й (або) різних рівнів. В міру необхідності визначення фундаментальних процесів міжрівневих взаємодій нами виділені філософський, концептуально – методологічний,

науково – аналітичний, методичний і прикладний рівні дослідження мезоекономіки. Можна визначити п'ять фундаментальних процесів розвитку мезоекономіки: економічні, технологічні, організаційні, інформаційні та інституціональні (рис. 1) і три ключових напрямки вивчення мезоекономіки (як сукупності господарських комплексів, науки й освітньої дисципліни), які комплексно характеризують дане економічне явище.

Мезоекономіка як наука розкриває обсяг, структуру й взаємозв'язки фундаментальних економічних понять, які застосовуються у науково – дослідницьких цілях. Мезоекономіка як освітня дисципліна служить застосуванню теоретичних і методологічних основ міжрівневих взаємодій у навчальній сфері.

Такий підхід дозволяє досліджувати вплив макро-, мезо- і мікроекономічних регуляторів на господарські комплекси, інтенсивність відтворення (середньорічні індекси росту в річних циклах, прискорення (уповільнення) росту в ділових циклах), стабільність відтворення (щомісячні відхилення індексів росту від середньорічних значень усередині кожного річного циклу, щомісячні відхилення індексів від середньорічного значення базового року в ділових циклах), тривалість деструктивних (криза, депресія, спад) і конструктивних фаз (пожвавлення, підйом, пік) циклу, формувати профілі економічного ризику в регіонах, що відповідають обмеженням економічного росту [1, с. 84].

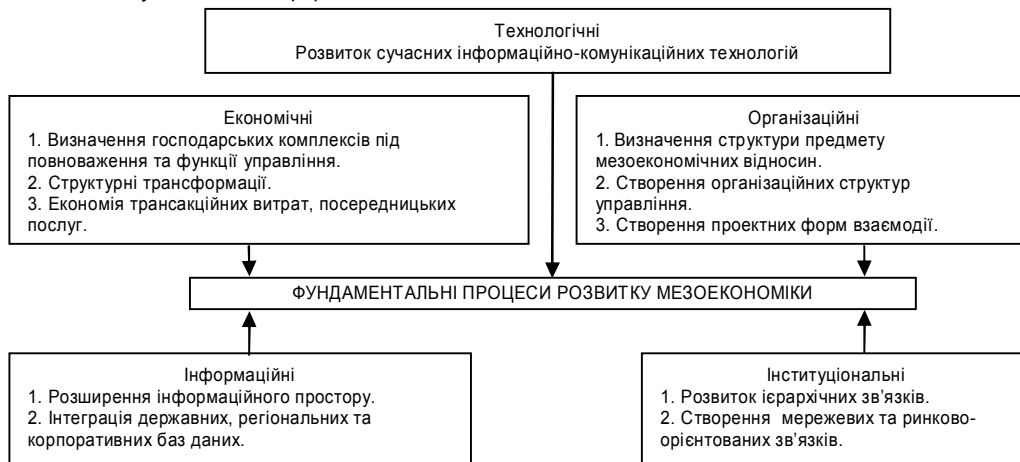

Рис. 1. Фундаментальні процеси розвитку мезоекономіки як сукупності господарських комплексів

Мезоекономіка як сукупність господарських комплексів утворює інфраструктуру міжрівневих взаємодій, що є матеріальною основою розвитку. Така міжрівнева взаємодія проявляється як елемент виробництва товару, надання суспільної послуги, що бере участь у створенні вартості і трактується як мережна (наскрізна, стандартна) послуга. В диверсифікаційній економіці міжрівневі взаємодії можуть досягатися різними комбінаціями відтворювальних відносин. Отже, вузлові взаємодії суб'єктів управління можуть створювати вирішальні впливи на динаміку відтворення (трансформації в економіці). Відповідно, можна визначити потенціал економічного зростання мезосередовища на рівні регіону, виходячи з оцінки витрат, диференційованих за стандартами суспільних послуг на утримання регіональних господарських комплексів.

Складові представлених фундаментальних процесів розвитку мезоекономіки, моделі управління мезоекономікою і методологія аналізу й прогнозування річних і ділових відтворювальних циклів економіки надалі можуть бути основою для розробки й обґрунтування деякої сукупності принципів ефективного управління мезоекономічними відносинами на регіональному рівні.

Опираючись на систему теоретичних, методологічних і методичних положень про мезоекономіку як науку, господарський комплекс і освітню дисципліну, можна сформувати її фундаментальні поняття, необхідні для побудови й опису структурно – логічної моделі управління ефективною мезоекономічними відносинами.

Мезоекономіка як наука – це частина економічної теорії, що вивчає основи організації, функціонування й потенціал розвитку економічних явищ і процесів середнього ієрархічного рівня, визначаючи потенціал економічного зростання й розвитку національної економіки за допомогою встановлення мережних, ієрархічних, ринкових, міжрівневих взаємодій суб'єктів управління. Мезоекономічна теорія є одним з напрямків економічного аналізу, що закономірно виникає на взаємперетині неокласичної економічної теорії, політичної економії, інституціональної концепції, менеджменту, регіональної економіки, системно-структурного аналізу. Її

поява обумовлена зростаючим впливом суспільних інститутів на пріоритети економічного розвитку, зміною акцентів в оцінці ролі держави в економіці, появою нових економічних інтересів у керуючих суб'єктів середнього ієрархічного рівня. Мезоекономічна теорія розширює можливості економічної теорії, тому що вивчає варіанти економічного розвитку, є полем для взаємодії економістів – практиків, учених і викладачів. Основні завдання мезоекономіки поділяються на дві групи: науково – методичні й дидактичні завдання (по розробці й застосуванню теоретичних і методологічних основ у науково – дослідницькій і навчальній сфері) і прикладні завдання (сфера практичного застосування теорії).

Мезоекономічні відносини – це система інтегровано спрямованих, ієрархічно скоординованих з економічної й правової точки зору, відтворювальних мережних ринково-орієнтованих відносин суб'єкта управління до відведених йому сфер суспільної діяльності, яке підпорядковано певним цілям.

Суб'єктами мезоекономічних відносин є регіональні органи влади, інтегровані господарські організації, великі бюджетні установи, населення.

Об'єктами мезоекономічних відносин є господарські комплекси: інтегрованих господарських організацій, бюджетних установ; сільських і міських поселень; територіальних районів; міських агломерацій; регіонів; спеціальних територіальних зон.

Але тільки регіональні господарські комплекси в даний час є цілісним і самодостатнім в територіальному, правовому, організаційно-управлінському, культурному, економічному, фінансовому й інформаційному відношенні соціально-економічною системою середнього ієрархічного рівня, з якої починається формування економіки країни. Регіональні господарські комплекси розглядаються як місце концентрації міжрівневих взаємодій, простір для адаптації мікро- і макроекономічної регіональної політики. Все це в сукупності надає економіці регіону досить актуальний у даний час аспект дослідження – мезоекономічний.

Мезоекономіка регіону – це сукупність регіональних господарських комплексів, вертикально й горизонтально інтегрованих у більш загальні соціально-економічні системи кластерного типу, які складаються з більш дрібних соціально – економічних систем.

Регіональні господарські комплекси – це сукупність взаємозалежних, спеціалізованих кластерів, що пропорційно розвиваються – об'єктів різних галузей, створених для відтворення благ і задоволення потреб, прив'язаних до конкретної території, найбільш ефективним способом.

Запропоновано розглядати мезоекономічні відносини регіону як парні й групові, вертикальні й горизонтальні взаємодії. Причому групуватися можуть як суб'єкти управління, так і предмети взаємодії.

Рис. 2. Базова модель дослідження структури мезоекономіки

Мезоекономічна структура – це характеристика стану об'єкту управління, що склалася в результаті дії впливових факторів певної сили і спрямованості протягом певного періоду дії. Значення мезоекономічної структури визначається з інформаційної, економічної й організаційно-функціональної сторони (як щільність просторового вузла мезоекономічної системи, обумовленого певною кількістю і ступенем виразності факторів, що впливають на результат дій інтегрованих суб'єктів управління, здатних своєю господарською діяльністю формувати економічний розвиток суспільства). Найважливішими властивостями мезоекономічних структур є адаптивність, керованість і правовий характер.

Згідно зазначених підходів, можна сформулювати поняття мезоекономічного середовища, де можуть бути включені:

- загальноекономічне середовище (галузева і регіональна структура економіки, співвідношення дрібного і великого бізнесу, умови конкуренції, форми організації суспільного виробництва, роль державного сектора в економіці, зовнішня торгівля і положення на міжнародних ринках);

- фінансово-кредитне середовище (наявність різноманітних джерел позикового й акціонерного капіталу, ступінь розвитку ринків цінних паперів, наявність і характер функціонування різних фінансових посередників);

- науково-технічне середовище (рівень розвитку техніки і технології, рівень наукових розробок, співробітництва між промисловістю і науковим суспільством);

- людський потенціал (наявність достатньої кількості орієнтованих на підприємницьку діяльність індивідів, а також менеджерів-логістів, що забезпечують комерціалізацію постачання і збуту виробленої продукції);

- розвинута інформаційно-консультативна і освітня інфраструктура (цілеспрямована підготовка фахівців, розвиток ринку консалтингових послуг, створення логістичних асоціацій).

Безпосередня організація мезоекономічних зв'язків припускає виконання комплексу функцій:

1. Інтегративна – об'єднання в єдине мезоекономічне середовище в тій або іншій формі (на основі володіння або домовленості) із усіх питань виробничо-господарської діяльності підприємств і організацій, у тому числі і різних форм власності, в єдину систему взаємодії всіх ланок, що ввійшли в мезоекономічну мережу, починаючи від узгодження дій

Мезоекономіка як утворення – це система, що складається із предметних економічних знань, державних освітніх стандартів, заснованих на них навчальних програмах і навчальних процесах освоєння відповідних предметних економічних знань, що дозволяє пройти шлях від вивчення моделей функціонування інтегрованих соціально – економічних систем до їхнього усвідомленого застосування в економічному житті суспільства.

Оскільки предмет мезоекономіки не вписується ні в мікро- і макроекономічну теорію, ні в політичну економію, ні в навчальні курси по відтворенню регіональної економіки, пропонується базова модель дослідження структури мезоекономіки як самостійної дисципліни з описом її основного змісту (рис. 2).

і закінчуючи прийняттям плану функціонування і виконання завдань у обов'язковому порядку.

2. Управлінська – стратегічне і поточне планування виробничо-господарської діяльності, як пряме, так і непряме – індикативне, а також програмування по найважливіших напрямках діяльності, координація, регулювання в рамках мезоекономічної мережі в цілому, управління техніко-технологічними виробничими процесами.

3. Регулююча – використання внутрішніх економічних показників, починаючи від внутрішніх цін (у тому числі трансферних) і закінчуючи індикаторами, що відбивають функціонування мезоекономічної системи в цілому і в її окремих блоках.

4. Розподільча – здійснення обміну всередині мезоекономічної мережі, в тому числі і за допомогою емітованих всередині неї замінників грошей (векселів, варантів та ін.), розподіл матеріальних і грошових ресурсів всередині мезосистеми.

5. Інноваційна – проведення наукових досліджень і розробок та здійснення єдиної інноваційної політики в масштабі мезоекономічної мережі, забезпечення підготовки кадрів для мезосистеми і їхнє розміщення по її ланках;

6. Інституціональна – формування господарського механізму і проведення єдиної погодженої політики щодо координації дій усіх ланок мезоекономічної системи та за її межами.

Всі функції, що визначають у своїй єдності сутність безпосереднього структурування мезоекономічних зв'язків, як це впливає з їхнього переліку, відтворюються у вихідній функції, що об'єднує певну сукупність господарюючих суб'єктів у єдиний мезоекономічний простір. Основою мезоекономічних зв'язків є корпоративний тип (механізм) структурування [2]. Виникає тенденція до створення високого ступеня монополізації економіки країни, зростання її масштабів, висування на передній план глибинних виробничо-комерційних і фінансових зв'язків компаній різних спрямувань, встановлення контролю над великими масами суспільного капіталу, зрушення в складі акціонерної власності – все це створює передумови до дослідження і вивчення нового типу – мезорівневого господарського механізму, що регулює процеси суспільного відтворення.

Господарський механізм – це економічна система прямих і зворотних зв'язків, що мають характер інформаційних потоків, управлінських рішень і організаційно-адміністративної діяльності, які базуються

на розподілі об'єктів власності в суспільстві, державному законодавстві, державному регулюванні економічних відносин, заснованих як на узгодженні, так і підпорядкуванні економічних інтересів, задіяних у цій системі економічних суб'єктів, що здійснюють функції взаємодії виробництва, розподілу, обміну і споживання на всіх рівнях економіки [2, с. 37].

Актуальним питанням постає становлення господарського механізму на мезорівні. Мова йде про міжгалузеві, міжрегіональні економічні зв'язки, що у своїй сукупності нами визначені як мезоекономічні. Вони відіграють роль сполучної ланки між макроекономічними і мікроекономічними зв'язками сучасної економічної системи. Проблема дослідження механізму формування структури мезоекономічних зв'язків якимось чином залишається поза увагою сучасної економічної науки, проте вона винятково важлива як в аспекті теорії, так і господарської практики. Вирішуючи цю проблему, пропонується приділити основну увагу двом типам господарського механізму, а саме – корпоративному і кластерному структуруванню мезоекономічних зв'язків.

Корпоративні зв'язки можуть здійснюватися в двох варіантах:

1) через акти купівлі-продажу на ринку в межах, визначених господарським механізмом на макрорівні;

2) через директивну систему планування, ціноутворення, матеріально-технічного постачання. При цьому, окремі підприємства однієї галузі можуть об'єднуватися, утворюючи під ім'ям об'єднань нові, більш великі і диверсифіковані структури.

Схему господарського механізму в його безструктурному вигляді на мезорівні цей процес не змінює. У будь-якому випадку зберігається полярність: окремі підприємства і загальнодержавний господарський механізм або як ринок, або як план, або як їхнє поєднання. На протилежному безструктурному господарському механізмові на мезорівні виділяється на цьому ж рівні структурований господарський механізм.

Це структурування реалізується на практиці в чотирьох видах. По-перше, у створенні інтегрованих корпоративних структур (виробничих об'єднань, науково-виробничих об'єднань, фінансово-промислових груп, бізнес-груп транснаціональних корпорацій тощо), що концентрують під своїм управлінням блоки міжгалузевих зв'язків і відповідно структурують їхню організацію і управління ними. По-друге, аналогічний процес структурування міжгалузевих зв'язків відбувається шляхом створення територіальних центрів господарського управління, територіальних фінансово-промислових груп, тощо. По-третє, створення міжгалузевих об'єднань підприємств не шляхом злиття їхньої власності і встановлення над ними єдиного управлінського центру, розпорядження якого носять обов'язковий характер для кожного підприємства, а на основі взаємних угод, за наявності зацікавленості в спільній економічній діяльності, що звичайно супроводжується створенням загального координаційного центру. По-четверте, шляхом комбінування в тому або іншому вигляді викладеного в попередніх трьох варіантах.

В умовах ринкової економіки основною відмінністю, але разом з тим і перевагою кластерного підходу над іншими прикладами інтеграції можна вважати ефективне поєднання у межах кластера співробітництва й конкуренції, що дає змогу виводити всіх учасників об'єднання на якісно новий рівень розвитку. Аналізуючи переваги кластерних утворень, можна виділити важливі чинники, що забезпечують ефективність формування кластерів. Перш за все це:

– наявність великого підприємства – лідера, що визначає довготривалу господарську, інноваційну та іншу стратегію кластера в цілому;

– територіальна локалізація загальної більшості підприємств – учасників кластера (університетів, наукових лабораторій, експертно-консультативних фірм, інформаційно-аналітичних, консалтингових і маркетингових центрів тощо);

– стійке і домінуюче значення господарських зв'язків між підприємствами;

– довготривала координація між учасниками системи в рамках основних систем управління, виробничих програм, інноваційних процесів та інше;

– близькість до ринків, що є найважливішою характеристикою діючих кластерів;

– забезпечення спеціалізованою робочою силою;

– конкуренція, кооперація та співпраця, які стимулюють пошук нових методів організації та управління виробництвом;

– наявність транспортних і під'їзних шляхів, населених пунктів і необхідних комунікацій (або можливості будівництва населених пунктів нового зразка);

– підпорядкування діяльності кластерів розвитку інноваційних процесів;

– активний розвиток різних видів партнерства, обов'язково – інноваційного;

– наявність і доступність природно-сировинної бази тощо.

При подальшому аналізі кластерного підходу, їх доцільно розглядати як інноваційні кластери, розуміючи, що саме вони є механізмом прискореної побудови економіки України, яка ґрунтується на знаннях. Найбільші успіхи показують кластери з високим ступенем участі наукових центрів і університетських комплексів, із високою часткою інноваційної продукції, що випускають товари з довгостроковими конкурентними перевагами за рахунок використання результатів наукових досліджень, здійснюють підготовку висококваліфікованих кадрів у своїх інтересах. Для регіонів, що володіють високим науково-технічним і освітнім потенціалом, вивчення механізмів формування і розвитку таких кластерів є життєво необхідним [3, с. 3].

За визначенням Л.С. Маркова, кластер – індустріальний комплекс, сформований на базі територіальної концентрації мереж спеціалізованих поставальників, основних споживачів, пов'язаних технологічним ланцюжком, і виступає альтернативою секторальному підходу [4, с. 20].

Інноваційний кластер – це організаційне утворення, що сформоване на базі або має у своєму складі центри генерації наукових знань, центри генерації бізнес-ідей, центри підготовки висококваліфікованих фахівців; випускає продукцію, що володіє конкурентними перевагами на довгострокову перспективу; діє в сучасних ринкових умовах або формує нові ринки збуту [5, с. 40].

Таке визначення інноваційного кластера, безумовно, звужує системне поняття "інноваційний" як здатний ефективно пристосовуватися до змін зовнішнього середовища, але є робочим і дозволяє поставити завдання як точного опису подібного кластера, так і вимірювання ступеня його інноваційності. Тому слід зазначити, що ступінь інноваційності кластера є якісною або кількісною характеристикою, що відображає ступінь інтеграції до складу кластера центрів генерації наукових знань, центрів генерації бізнес-ідей, центрів підготовки висококваліфікованих фахівців; частку випуску інноваційної та наукової продукції в загальному обсязі виробництва; характеристики ринків збуту цієї продукції.

Кластерний підхід є відносно новим для трансформаційної економіки України методологічним інструментом при формуванні національної та регіональної промислової політики. Основою такої політики стає стратегія територіального розвитку, яку зорієнтовано на якість локальних конкурентних переваг регіональних виробничих систем. З точки зору системного підходу, набути нових якостей національна економічна система зможе лише за своєчасних прогресивних змін регіональних економічних систем.

Отже, дослідження сучасного вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо кластеризації економіки дозволило виділити переваги, що отримує уряд України та реальний сектор економіки від впровадження кластерного підходу до управління конкурентоспроможністю.

Відзначимо, що кластери не є носіями лише позитивних властивостей, адже їх негативні властивості також можуть бути суттєвими [6, с. 191]:

– надмірна підтримка з боку держави може призвести до того, що учасники кластера, уже почавши успішно працювати, можуть спробувати набути політичної ваги, щоб добитися для себе більш сприятливого режиму, що може призвести до втрати конкурентоспроможності;

– концентрація підприємств створює загрозу посилення монопольних тенденцій з боку кластера стосовно окремих напрямів діяльності або ринкових секторів. Застій або спад хоча б одного з напрямів діяльності кластера також може призвести до поступової втрати конкурентоспроможності учасниками та занепаду всього кластера;

– відмова підприємств та інституцій кластера від спрямованості на постійне оновлення, поліпшення наявних технологій, стратегії маркетингу, інновацій, наукових досліджень, товарів, виробництв призводить до цілковитої втрати конкурентоспроможності та його розпаду.

Істотною відмінністю реалізації кластерного підходу в Україні є те, що має трансформуватися вся система державного управління промисловим сектором економіки, основою якої стає здатність держави керувати приватними промисловими компаніями по стратегічно важливих напрямках. Тобто, кластери розглядаються як об'єкт інноваційної промислової політики, головною метою якої є підвищення конкурентоспроможності країни та її регіонів.

Це дозволяє уточнити і сформулювати визначення інноваційного промислового кластера (далі – промислового кластера) як мезоекономічної мережної структури, що має географічну локалізацію, за якої підприємства, що входять в основний ланцюг створення доданої вартості, пов'язані загальними економічними інтересами і певною корпоративною культурою, доповнюючи один одного з метою посилення конкурентних переваг і взаємодіють із постачальниками, споживачами, науковими, освітніми і суспільними організаціями, за допомогою обміну товарами, технологіями, інформацією, послугами тощо на основі інноваційного партнерства.

Оскільки кластерам притаманні властивості, що сприяють прискоренню інновації, деякі з них можуть вважатися особливо схильними до вирішення цього завдання. Це призвело до необхідності обґрунтування концепції інноваційних промислових кластерів. Будь-який інноваційний кластер інноваціє в найширшому сенсі, тобто нововведення може відбутися від удосконалень шляху, яким компанії кластера організують власну діяльність, виробляють і розподіляють продукцію.

Інноваційні промислові кластери сприяють появі ряду переваг, які заслуговують на увагу. Серед них: збільшення можливостей для інновації; поліпшення формування бізнесу; збільшення продуктивності.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Враховуючи викладене, можна констатувати наступне: відповідно до розглянутої концепції, національна економічна система являє собою сукупність макро-, мезо-, мікро- і наноекономічних рівнів, серед яких мезоекономіка займає місце економіки міжрівневих

взаємодій соціально-економічних систем середнього ієрархічного рівня з іншими системами одного й (або) різних рівнів корпоративних багатогалузевих кластерів, більшість із яких володіє досить чітко вираженими просторовими характеристиками. Це дозволяє визнати в якості головної сутнісної характеристики мезорівня в цілому і його конкретних компонентах інтеграцію регіонального й галузевого аспектів економічної діяльності.

Безпосередня організація мезоекономічних зв'язків припускає виконання комплексу функцій: інтегративної, управлінської, регулюючої, розподільчої, інноваційної, інституціональної.

Господарський механізм на мезорівні формується як корпоративно-кластерна мезосистема.

Інноваційним у формуванні мезоекономічного середовища є кластерна організація економіки, тобто формування повноцінних економічних кластерів на мезорівні сприяє поширенню нових інноваційних підходів, політики ефективної взаємодії профілюючої галузі з наукою, утворенням, що впливає і на стратегію регіональної влади. Кластер може стати найважливішим рушієм розвитку соціально-економічної системи та її інноваційної активності.

Згідно запропонованої базової моделі дослідження структури мезоекономіки, необхідно якісно розвивати фундаментальні дослідження мезоекономічного простору і втілювати їх у теорію і практику господарювання.

Список використаної літератури:

1. Дубницький В.И., Пилушенко В.Л. Модель инновационного развития в рамках процесса рыночной трансформации регионального промышленного комплекса // Украина та її регіони на шляху до інноваційного суспільства: Наук. концепт. доповіді VII Міжнар. наук.-практ. конф. – 31 жовтня – 1 листопада 2006 р. – Донецьк, 2006. – С. 82-99.
2. Ларионов И.К. Мезоэкономика. Учебное пособие. – М: Издательский Дом "Дашков и К^о", 2001. – 444 с.
3. Лях І.І. Методологічний підхід до формування конкурентоспроможних промислових кластерів. Ел. ресурс http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/eprom/2009_47/st_47_10.pdf.
4. Марков Л.С. Мезоэкономические системы: проблемы типологии / Л.С. Марков, М.А. Яголышцер // Регион: экономика и социология. – 2008. – № 1. – С. 18-44.
5. Монастырский Е.А. Инновационный кластер / Е.А. Монастырский // Инновации. – 2006. – № 2. – С. 38-48.
6. Семенов Г.А. Кластери і технопарки – основа переходу вітчизняної економіки на інноваційний шлях розвитку / Г.А. Семенов, О.С. Богма // Вісник Хмельницького національного університету. – 2006. – № 6, т. 3. – С. 189-193.

АКУЛОВ Михайло Григорович – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики, проректор навчально-методичної роботи заочного навчання, Вінницького фінансово-економічного університету.

Наукові інтереси:

- аналіз та моделювання мезологічного середовища Подільського регіону;
- дослідження промислових кластерів харчової та переробної промисловості Вінницької області.